

Asia: VN/26572/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain ja Oikeuspalveluvirastosta annetun lain muuttamisesta

1. Yleiset kommentit

Lausuntonne yleisesti esityksestä

Vantaan sovittelutoimisto kiittää mahdollisuudesta lausua.

Muutos on hyvä suunta kohti yhden toimijan mallia. Vielä tämä uudistus ei poista esityksessä mainittua ongelmaa sovittelutoimistojen epäyhtenäisistä toimintatavoista. Kun sovittelupalvelut tuotetaan eri palveluntuottajaorganisaatioissa, on toimintatavoissa väistämättä taustaorganisaatioista riippuvia eroja, vaikka itse sovitteluprosessi voikin noudattaa samaa kaavaa koko valtakunnassa.

Esityksen tavoitteena on parantaa edellytyksiä sovittelun käytön lisäämiseksi (s. 12). Koska ehdottomasti suurin osa sovittelualoitteista tulee poliisilta, on tavoitteen saavuttamiseksi akuutti ja tämän hetken tärkein keino helpottaa poliisin sovittelualoitteiden tekoa. Muutoksessa onkin korkea aika varmistaa se, että viranomaisten välinen tiedonkulku tulee entistä mutkattomammaksi.

Kuten esityksen perusteluissa on mainittu, muutoksen täytyy vahvistaa sovittelupalvelun asemaa rikos- ja oikeusprosesseissa ja lisätä sovittelun tunnettuutta sekä kansalaisten että viranomaisten keskuudessa. Kun oikeusministeriön hallinnonalalla voidaan näihin asioihin aidosti vaikuttaa, on esitys perusteltu ja muutos tarpeen. Toisaalta herää huoli siitä, mennäänkö oikeaan suuntaan; sovittelusta ei saa tulla ”liian” oikeuspalvelu, vaan sen täytyy pysyä aidosti restoratiivisena matalan kynnyksen palveluna, johon asiakkaat pääsevät mahdollisimman varhaisessa vaiheessa rikosprosessia, ja jossa oma sovittelualoite on kansalaisille aito vaihtoehto rikosilmoitukselle.

Ilman yhteiskunnallisesti merkittävää vapaaehtoistyötä tekevien sovittelijoiden valtavaa joukkoa nykymuotoista sovittelupalvelua olisi mahdotonta järjestää. Sovittelun vapaaehtoistyön erityisluonnetta on edelleen korostettava. On huolehdittava vapaaehtoisten asemasta, kouluttamisesta, motivaation ylläpitämisestä ja palkitsemisesta. Lisäksi on ymmärrettävä, että vapaaehtoistyön johtaminen on erityinen johtamisen muoto, joka vaatii erityisosaamista.

Lausuntonne vaikutusten arvioinnista

Kohta 4.2.1.3: Muutoksen taloudelliset vaikutukset jäävät nähtäväksi vasta, kun sovittelupalvelut ovat todellisesti osa oikeuspalveluvirastoa. Sovittelupalvelulle on taattava riittävät resurssit. Pelkkien taloudellisten vaikutusten lisäksi on tunnistettava sovittelun arvo yleisen sovinnollisuuden edistäjänä sekä sovittelun ja sovinnon psykososiaaliset vaikutukset osapuoliin ja näiden lähipiiriin – vaikutuksiin, joita on vaikea mitata.

Kohta 4.2.2.6: Oikeuspalveluviraston henkilöstö: Järjestämisvastuun siirtyessä on tärkeää hyödyntää koko sovittelukentän osaamista viestintää, hallintoa ja varsinkin vapaaehtoissovittelijoiden koulutusta suunniteltaessa.

Kuten oikeuspalveluviraston virkoja koskevassa 9 §:ssä todetaan henkilöstöstä: ”toimistoissa voi olla lisäksi muuta henkilökuntaa”, on myös sovittelutoimistoille taattava riittävät resurssit ja palveluntuottajille riittävä vapaus järjestää palvelutuotanto, henkilöstörakenne ja sisäiset työjärjestelyt tehokkaimmalla ja tarkoituksenmukaisimmalla tavalla, josta paikallisella sovittelutoimistolla on paras tieto ja ymmärrys. Taustaorganisaation hallintorakenteesta ja toimialueiden eroista riippuen sovittelutoimistoilla on erilaisia ja joskus taustaorganisaation sanelemia tarpeita järjestää henkilöstöresurssit ja työtehtävät.

2. Ehdotukset palvelujen järjestämisvelvollisuudesta ja valvonnasta (Sovittelulaki 7 ja 7a §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Ei kommentoitavaa.

3. Ehdotukset neuvottelukuntaa koskeviksi muutoksiksi (Sovittelulaki 6 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

On tärkeää, että sovittelutoiminta tekee sekä paikallisesti että valtakunnallisesti moniammatillista yhteistyötä eri viranomaisten, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. On syytä edelleen säätää valtakunnallisesta hallinnonalojen välisestä neuvottelukunnasta, joka on PITKÄAIKAISESTI toimintaan sitoutunut asiantuntijajoukko.

4. Ehdotukset tietojensaantioikeudesta (Sovittelulaki 15, 16 ja 25 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

15 §: muutos on hyvä ja toivottu. Kun sovittelutoimisto voi saada tapauksen sovittelun edellytysten selvittämiseksi ja sovittelun aloittamisesta päättämiseksi välttämättömät tiedot aloitteentekijältä jo aloitteentekovaiheessa (vertaa 16 §), keventää tämä kaikkien viranomaisten asiakasprosesseja ja nopeuttaa ratkaisevasti asiakkaiden palveluun pääsyä (perustelujen s. 31 ja 32). Tämä pykälä olisi hyvä saattaa voimaan mahdollisimman pian.

16 §: muutos on hyvä. Salassapitovelvollisuuden poistaminen perusteluiden kuvaamissa tilanteissa (s. 33) on tarpeen, joskin näillä tiedoilla voi olla oleellista merkitystä jo sovittelun edellytysten arvioinnissa.

25 §: täsmennys on hyvä.

5. Ehdotukset julkisuuslain soveltamisesta (Sovittelulaki 20 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

20 § ja 21 a §: Ehdotus sovittelijan vastuun korostamisesta on periaatteessa kannatettava. Se ryhdyttää sovittelijoiden asemaa, mikäli katsotaan, että vapaaehtoissovittelijaan voidaan soveltaa virkamiehiä koskevia virkarikossäännöksiä. Vapaaehtoissovittelijan rikosvastuu vapaaehtoistyöntekijänä tarvitseekin lisäksi vähintään lain tulkinnassa täsmentämistä. Rikoslain 40 luvussa mainittujen (esim. virkasalaisuuden rikkominen) virkarikosten riskit on pyritty jo sovittelijoiden rekrytoinnissa, peruskoulutuksessa sekä näiden jatkuvassa ohjauksessa ja jatkokoulutuksessa eliminoimaan. Sovittelutoimistoissa on lisäksi omat, taustaorganisaatioiden tietosuojamääräykset, joita luonnollisesti noudatetaan.

6. Ehdotukset siirtymäsäännöksiksi (Sovittelulaki)

Kommenttinne ehdotuksesta

15 § voisi tulla voimaan heti.

7. Ehdotus talous- ja velkaneuvonnan erottamiseksi oikeusaputoimistoista (Laki Oikeuspalveluvirastosta 1, 2, 4 ja 9 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Ei kommentoitavaa.

8. Ehdotus esteellisyyssäännöksistä (13 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Ei kommentoitavaa.

9. Ehdotus asiakkaan ohjaamiseksi toiseen toimistoon mm. esteellisyystilanteissa (14 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Ei kommentoitavaa.

10. Ehdotus Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimiston johtajaa koskeviksi säännöksiksi (4, 9 ja 15 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Ei kommentoitavaa.

11. Muut huomiot

-

Samassa yhteydessä olisi voitu säätää sovittelusopimuksen ulosottokelpoisuudesta ilman käräjäoikeuden vahvistamista.

Korhonen Tiina

Vantaan sovittelutoimisto - Vantaan sovittelutoimisto, Tiina Korhonen